

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЛАВАННЯ ГЛУХИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сокирко О.С., ст.викладач

Запорізький національний університет

При навчанні техніці плавання глухих дошкільників застосовували наочні, словесні й практичні методи навчання. Для оптимізації процесу навчання глухих дітей, а також їх адаптації до психофізичних особливостей розвитку була розроблена і використана експериментальна система жестів.

Ключові слова: плавання, навчання, глухі дошкільники, водна середа, плавальні навички.

Сокирко А.С. МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ПЛАВАНИЮ ГЛУХИХ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА / Запорожский национальный университет, Украина

При обучении технике плавания глухих дошкольников применяли наглядные, словесные и практические методы обучения. Для оптимизации процесса обучения плаванию глухих детей была разработана и использована экспериментальная система жестов.

Ключевые слова: плавание, обучение, глухие дошкольники, водная среда, плавательные навыки.

Sokirko A.S. METHOD OF STUDY NAVIGATION DEAF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

Features organizations and swimming training deaf children 5-6 years. Pedagogical conditions of the development of cognitive activity of ear-deficient teenagers in the process of teaching swimming were the following: general and special teaching methods, principles of educational teaching, scientific process of teaching, systematic and consistent teaching, availability of knowledge, active and conscious teaching, corrective teaching, individual and differentiate approach to students.

In the classroom for swimming to deaf children 5-6 years old used an experimental technique for estimating of formation of swimming skills, which helped optimize the process of learning swimming

Key words: swimming, teaching, deaf under-fives, water environment, swimming skills.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Плавання є одним з найбільш ефективних засобів подолання вад фізичного розвитку і рухових навичок у корекційній роботі з неповноправними. Завдяки специфічним властивостям водного середовища і зниженню сил гравітації складаються сприятливі умови для вільних рухових дій, усувається статична м'язова напруга, скутість, знижується навантаження на хребет, формується правильна постава. Під впливом плавання відбувається перебудова і удосконалення організму, збільшується обсяг і сила м'язів, зміцнюються м'язи, підвищується життєва ємність легень, збільшується загальна і розумова працездатність, підвищується сприйнятливність органів відчуттів, удосконалюється діяльність центральної нервової системи, активізуються пізнавальні процеси. Ефективність оздоровчих занять плаванням і корекційна спрямованість плавальних вправ реалізується в спеціальних завданнях, спрямованих на корекцію рухових порушень у цілому, корекцію рухів рук і ніг, поліпшення роботи основних систем організму, розвиток мотиваційної діяльності.

Оздоровчі заняття з плавання сприяють також оволодінню навичками орієнтування в просторі, тренуванню координаційної точності в рухах, виховання відчуття ритму і рівноваги. Тому при проведенні занять з плавання необхідним є урахування первинних дефектів і вторинних порушень, супутніх захворювань, медичних показань до занять, особливостей психічних й особистісних якостей, рівня фізичного розвитку та фізичної підготовленості. Обмеження можливостей здоров'я негативно впливає на психічний, фізичний та особистісний розвиток людей. Організм людини – це цілісна система, й при порушенні діяльності одного з аналізаторів здійснюється негативний вплив на діяльність інших. Для реабілітації даної категорії осіб заняття спортом передбачають не лише відновлення психічних і фізичних функцій, але і їх адаптацію до активної діяльності в суспільстві, залучення їх до занять плаванням є найбільш доцільним через специфічні особливості плавання як виду фізичних вправ. На це вказує ряд провідних українських науковців – В.І. Бондар [1], Н.Г. Байкіна [2], Л. Виготський [3], М.Д. Ярмаченко [9] та ін.

Мета роботи – формування умінь адаптивного плавання у глухих дітей дошкільного віку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

При навчанні техніці плавання глухих дошкільників застосовували наочні, словесні й практичні методи навчання. Наочний метод передбачав використання в роботі з глухими дітьми 5-6 років не тільки зорового сприйняття, а й асоціацій, які виникають у них при образному поясненні плавальних вправ.

Наприклад: «Пірнаємо, як дельфін», «Випускаємо водичку, як кит», «Робимо ніжками фонтан», «Працюємо руками, як млин» тощо.

У процесі навчання для полегшення пояснень конкретних плавальних завдань глухим дітям дошкільного віку нами використовувалися постійні і тимчасові орієнтири (поперечні й поздовжні лінії на дні басейну, різні кольори забарвлення на доріжках, прапорці на бортиках, встановлені в певному місці від старту, тощо). Для оптимізації процесу навчання глухих дітей, а також їх адаптації до психофізичних особливостей розвитку була використана система жестів Н.Ж. Булгакової [4], застосовувана при навчанні техніці плавання глухих людей різного віку. Ця система жестів була нами істотно розширена, доповнена і конкретизована відповідно до потреб глухих дітей дошкільного віку.

Крім загальноприйнятих жестів, використовуваних вчителями фізичної культури, вихователями в роботі з глухими дітьми, наприклад, «Помилка», «Спочатку», «Не бавтєся!», «Виконуйте!» і т.д., нами були розроблені і спеціальні жести, що дозволяють прискорити освоєння дітьми техніки виконання плавальних вправ (положення кінцівок, гребкових поверхонь, моменти найбільшого докладання зусиль, характеристика темпу і ритму рухів). До таких було віднесено 25 жестів. Для забезпечення техніки безпеки при роботі з глухими дітьми на воді, а також їх орієнтуванні у водному середовищі і корекції рухів у воді всі спеціальні жести були попередньо вивчені з дітьми на суші і освоювалися одночасно з технікою плавальних вправ, тільки потім ці жести застосовувалися при роботі з глухими дітьми у воді.

Словесний метод застосовувався для пояснення основних елементів досліджуваного руху і роз'яснення відчуттів, що виникають у результаті правильного їх виконання («Спирайся на воду, як на твердий предмет» – при виконанні фази захоплення в гребку кролем; «Дістань книгу з полицки» – при виконанні фази захоплення в гребку кролем на спині і т. д.). Так само словесний метод застосовувався для систематичної оцінки і заохочення тих, хто займається. Крім того, враховуючи провідну роль зорового аналізатору в роботі з глухими дітьми, нами застосовувалися картки із завданнями, у яких описувалися спеціальні вправи, оптимальна структура рухів і кількість повторень визначених вправ. Використання письмової мови на заняттях з глухими підлітками здійснювалося також при написанні плавальних завдань та окремих вказівок на дошках у залі сухого плавання та в басейні.

Із практичних методів, які застосовувалися при навчанні навичкам адаптивного плавання глухих підлітків, основне місце належало ігровому методу. Використання цього методу передбачало організацію рухової діяльності тих, хто займається, на основі змісту, умов і правил ігор. Також застосовувався метод інтегрованого навчання: два рази на місяць проводилися спільні заняття у воді з однолітками та спортсменами високої кваліфікації, що чують. На інтегрованих заняттях використовувалися вправи в парах з підтримкою партнера (у яких ті, що чують, виступали помічниками тренера-викладача), і демонстрація спортсменами високої кваліфікації, що чують, окремих вправ або техніки плавання в більш досконалому виконанні.

Крім того, на заняттях адаптивного плавання з глухими дітьми застосовувалися прийоми інклюзивного навчання, спрямовані на нівелювання таких явищ, як стрес, пов'язаний з оцінюванням виконаних дій. З цією метою застосовувалася оцінка прогресу в навчанні; приділялося більше уваги засвоєнню ключових понять; використовувався спосіб поетапного засвоєння нового матеріалу, який дає глухим дітям 5-6 років зрозуміти, що вони відповідальні за виконання завдань. При цьому, їм надавалася свобода вибору, приділялося більше уваги емоційним потребам і поведінці, яка змінюється в кожній дитини з утратою слуху. Також широко використовували об'єднувальні види діяльності (рухливі ігри на суші та у воді).

Рухливі ігри застосовувалися як на додаткових (на суші), так і на основних заняттях (у воді). Вони були спрямовані на всебічний розвиток рухових якостей і здібностей, формування умінь і навичок, розширення фонду рухових дій глухих дошкільників, а також на формування стійкого і позитивного інтересу до занять фізкультурою і плаванням. Усі ігри, що застосовувалися на заняттях із глухими дітьми 5-6 років, були розділені на дві групи: рухливі ігри на суші та у воді.

Рухливі ігри, застосовувані на суші, були спрямовані на розвиток спритності, почуття рівноваги, уваги й різних форм швидкості. Ігри, що застосовуються на заняттях на суші, були спрямовані на розвиток швидкості, спритності, орієнтації в просторі, уваги. Тривалість кожної гри на суші не перевищувала кількох хвилин. Основними критеріями, що визначали тривалість гри, були ознаки втоми глухих дітей і зниження інтересу до гри. У цих випадках гру припиняли і пропонували дітям іншу гру протилежної інтенсивності та іншої спрямованості, що вимагала прояви інших якостей і здібностей. Наприклад, після проведення гри, яка була спрямована на розвиток швидкості і спритності, пропонували ігри, пов'язані з проявом уваги, координаційних здібностей, гнучкості.

Під час проведення ігор на заняттях на суші з глухими дітьми спочатку пропонувалися ігри, знайомі дітям, потім у них вносили якісь зміни або доповнення, пов'язані з ускладненням умов або навчання нових рухів. Для оптимізації процесу пояснення сюжету, правил і рухових дій нових ігор застосовували допомогу чуючих однолітків і дорослих, які брали участь в «показовій» грі в якості зразка. Така допомога значною мірою сприяла скороченню часу пояснення. Крім того, до практичних методів, які

застосовувались при навчанні адаптивному плаванню глухих дітей, належали методи навчання руховим діям: розчленовано-конструктивний і цілісний методи, що застосовувалися комбіновано. Розчленовано-конструктивний метод передбачав розчленовування рухової дії на окремі фази або елементи з почерговим їх розучуванням і наступним поєднанням у єдине ціле. Наприклад: вивчення окремо рухів руками, потім ногами, потім об'єднання рухів у цілісну рухову дію. Цілісним методом освоювалися окремі деталі, елементи або фази рухів, але не ізольовано, а в загальній структурі руху, шляхом акцентування уваги глухих дітей на необхідних частинах техніки.

Основний зміст заняття з глухими дітьми дошкільного віку:

1. Пропедевтична робота.

Вправи на суші. Шикування, загальнорозвивальні вправи, демонстрація і пояснення досліджуваного способу плавання, вивчення жестів, пов'язаних з виконанням плавального елемента, виконання імітаційних вправ, вправи, спрямовані на освоєння техніки способу плавання, рухлива гра.

2. Основна робота.

Вправи у воді. Шикування, вхід у воду, повторення вивчених раніше вправ та елементів техніки плавання, виконання підводних вправ і вправ, спрямованих на освоєння плавального елемента, рухлива гра, стрибки у воду.

3. Підведення підсумків заняття.

Аналіз виконуваних вправ глухими дітьми 5-6 років, опитування щодо техніки виконання розучуваних вправ, орієнтовні основи рухової дії (ООРД). Обговорення питань, які викликають у дітей дошкільного віку ускладнення, пов'язані з виконанням плавальних вправ, рекомендації тренера щодо їх усунення.

У процесі формування навичок адаптивного плавання в глухих дошкільників нами застосовувалася паралельно-послідовна система навчання плаванню, яка передбачала одночасне освоєння двох стилів – кролю на грудях та спині. Загальна послідовність навчання навичкам адаптивного плавання складалася з таких кроків:

1. Демонстрація досліджуваного способу плавання і його елементів.
2. Вивчення системи жестів, пов'язаних з організацією глухих дітей на заняттях адаптивним плаванням, оцінкою виконання плавальних вправ, а також особливостями виконання техніки й основними помилками при виконанні глухими дітьми 5-6 років досліджуваних елементів (положення кінцівок, гребкових поверхонь, моменти найбільшого докладання зусиль, характеристика темпу й ритму рухів).
3. Практичне ознайомлення з формою плавальних рухів на суші (виконання імітаційних і підводних вправ, які створювали в глухих дітей уявлення про просторові, тимчасові й силові характеристики рухів).
4. Оволодіння елементами способу адаптивного плавання та різних їх поєднань у воді (застосування різних вправ, спрямованих на формування необхідних рухових навичок і розширення рухового фонду глухих дошкільників).

Освоєння окремих елементів способів плавання у воді проводилося в такому порядку: попереднє вивчення рухів у воді в опорному положенні без просування (спираючись на бортик або дно басейну), потім – у поєднанні з ходьбою по дну басейну, вивчення рухів з рухливою опорою (опора на плавальну дошку, надувні предмети), освоєння плавальної навички в безопорному положенні з просуванням (ковзання з наступними рухами кінцівками).

Послідовність методики навчання глухих дітей плаванню включала в себе такі етапи: етап освоєння з водним середовищем і навчання техніці дихання. Основним завданням цього етапу було створення сприятливого психологічного клімату та формування стійкої мотивації до навчання. Навчання найпростішим руховим діям у воді. Навчання техніці дихання.

Основним методом для вирішення завдань цього етапу був ігровий метод. Засоби - різні вправи, ігри та ігрові дії, пов'язані з виконанням найпростіших рухових дій у воді. На цьому етапі на заняттях на суші розучували такі рухи: різні стійки і положення, виси, перекиди і угруповання, переміщення кроком, на носках, на п'ятах, бігом, махи руками, стрибки, вправи з предметами (м'ячами, гімнастичними палицями). Основною вимогамою до виконання вправ було дотримання просторових і часових характеристик рухів. Для забезпечення оптимальної структури рухів, які вивчалися, застосовувалася пряма допомога тренера, що забезпечувало додаткову інформацію глухій дитині про структуру руху і розширювало її руховий досвід.

Навчання нових дій на даному етапі відбувалося в такій послідовності. Спочатку схематично показували модель дії на малюнку. Малюнок залишався на видному місці, щоб кожна дитина могла його побачити.

Потім виконувався показ руху. Наступним кроком було виконання за допомогою прямої допомоги тренера або чуючих помічників. На початку навчання створювалися умови, які сприяли полегшенню умов виконання досліджуваних дій. Наприклад, виконання перекиду на початку навчання виконувалося в похилій площині. Потім у міру первісної стабілізації умінь, кількість прийомів, що сприяють полегшенню умов, поступово зменшували і наближали умови виконання до цільових.

Як було вказано раніше, велике значення для ефективності навчання на цьому етапі мали рухливі ігри. Для вирішення завдань цього етапу використовували різноманітні ігри, які сприяли засвоєнню глухих дітей з водним середовищем, та навчанню первинним плавальним навичкам. На цьому етапі, крім помічників, у воді перебував і керівник для максимально результативного використання ігрового методу. Ігри застосовувалися у воді, розглядалися і пояснювалися на суші для подальшого практичного освоєння у воді.

На кожному занятті застосовувалися комплекси ігор, які включали в себе як уже вивчені, так і нові. Співвідношення кількості нових і вже знайомих ігор було приблизно 2:4. Однак застосування тих чи інших ігор залежало від цілого ряду чинників, а саме емоційного стану дітей, ступеня їх працездатності, та мотивації та ін. У зв'язку з цим так само як і на заняттях на суші, у воді спочатку застосовували знайомі гри, а також найбільш улюблені дітьми. Потім переходили до нових ігор, у зміст яких включали нові рухові дії або вміння. У разі виникнення ускладнень вносили зміни для полегшення умов, або пропонували іншу гру.

Слід зазначити основні труднощі, які відчували глухі діти в процесі навчання плаванню: при навчанні глухих дошкільників навичкам плавання, пов'язаним з освоєнням водного середовища (видиху у воду, пірнання, спливання і лежання на воді), виникали труднощі з виконанням видиху у воду через ніс або рот, швидкого вдиху, затримки дихання. Для усунення цих недоліків застосовувалися вправи, спрямовані на засвоєння правильного виконання дій, а також різновидів дихання, застосовуваного плавцями (безперервного і вибухового): виконання багаторазових видихів у воду через ніс і рот, виконання повного видиху у воду, як головної умови виконання швидкого вдиху, вправи із затримкою дихання.

При навчанні рухам ніг і рук кролем найбільш складним для глухих дітей 5-6 років виявилось виконання плавних і ритмічних рухів, а також узгодження рухів ніг та рук. Для подолання й усунення цих складностей застосовувалися такі методичні прийоми: виконання вправ у парах, полегшення умов виконання вправ, повільне плавання.

При навчанні техніки плавання кролем як на грудях, так і на спині, у глухих дітей основні ускладнення полягали в невмінні погодити безперервні рухи кінцівками з диханням у тому ритмі, що визначається структурою способу плавання. Виходячи з цього, глухим дітям пропонувалося поетапне освоєння техніки виконання вправи такого виду.

ВИСНОВКИ

1. Метод наочного навчання відіграє найбільш важливу роль при навчанні плаванню глухих дітей 5-6 років, оскільки найбільш зручний для їх сприйняття. У процесі наочного навчання використовувались не лише зорові сприйняття, але і асоціації, які виникали при образному поясненні.
2. На початку навчання плаванню глухих дітей основну увагу необхідно приділяти вправам, які характеризують ступінь опанування основних навичок плавальних рухів.
3. Взаємозв'язок і взаємообумовленість використання наочного і словесного методів навчання значно скорочують період засвоєння техніки плавальних рухів.
4. Використання жестів, а також карток із завданнями, малюнків у роботі з глухими дітьми дошкільного віку значно інтенсифікують процес їхнього навчання плаванню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В.І. Спеціальне навчання дітей з вадами розумового та сенсорного розвитку: стан та перспективи / В.І.Бондар //Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 1994. – С. 13-18.
2. Байкина Н.Г. Коррекция двигательной сферы глухих школьников в процессе физического воспитания / Н.Г. Байкина // Материалы VII Всесоюз. педагогических чтений. – М., 1985. – С. 2-3.
3. Виготский Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка / Л.С. Виготский // Вопросы психологии. - 1966. - № 6. - С. 62-76.
4. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание / [Н.Ж. Булгакова, С.Н. Морозов, О.И. Попов та ін.]. - М.: Академия, 2005. - С. 364-365.

5. Синьов В.М. Особливості виховання соціально-нормативної поведінки учнів допоміжних шкіл / Синьов В.М. // Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. – Л.: Просвіта, 1994. – С. 23-27.
6. Силантьєв Д.О. Корекція фізичного розвитку слабозорих дітей засобами плавання: автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук/ Силантьєв Д.О.– К.2001.
7. Сурдопедагогіка / [И.Г. Багрова, Т.Г. Богданова, Е.А. Большакова и др.]. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 652с.
8. Холодов Ж. К. Теория и методика физического воспитания и спорта : учеб. пособ. для студ. высш. учеб.заведений, обучающихся по спец. "Физическая культура" / Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов. – 6-е изд., стер. – М. : Академия, 2008. – 478, [1] с. - (Высшее профессиональное образование. Педагогические специальности).
9. Ярмаченко М.Д. Проблеми інтеграції глухих в суспільство / М.Д.Ярмаченко // Матеріали I Всеукр. конф. з історії навчання глухих в Україні.– К. 2001. -С. 63-66.
10. Яримбаш К.С. Педагогічні основи корекції рухової сфери слабозорих підлітків засобами плавання: автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук/ Яримбаш К.С. – К.2005. С-5-6.

УДК 373.1:371.8

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Турчина Л.О., старший викладач

*філія Республіканського вищого навчального закладу
«Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) у м. Армянську*

У статті «Результати експериментального дослідження педагогічних умов підготовки старшокласників до вибору професії в умовах профільного навчання» (філія Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) у м. Армянську) розглядаються аспекти професійної орієнтації в процесі підготовки старшокласників до вибору професії. Акцентується увага на педагогічних умовах, які сприяють вибору професії, і місці в соціальній структурі суспільства. Дається аналіз результатів спеціально організованої роботи по впровадженню комплексу педагогічних умов, що сприяє ефективному формуванню готовності старшокласників до вибору професії в умовах профільного навчання. Автор аналізує сучасну наукову і навчально-методичну літературу з даної проблеми.

Ключові слова: професійна орієнтація, педагогічні умови, вибір професії, профільне навчання, самостійний вибір професії.

Турчина Л.О. РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ПОДГОТОВКИ СТАРШЕКЛАСНИКОВ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИИ В УСЛОВИЯХ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ / Крымский гуманитарный университет, Украина.

В статье рассматриваются аспекты профессиональной ориентации в процессе подготовки старшекласников к выбору профессии. Акцентируется внимание на педагогические условия, которые способствуют выбору профессии и место в социальной структуре общества. Дается анализ результатов специально организованной работы по внедрению комплекса педагогических условий, способствующего эффективному формированию готовности старшекласников к выбору профессии в условиях профильного обучения. Автор анализирует современную научную и учебно-методическую литературу по данной проблеме.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, педагогические условия, выбор профессии, профильное обучение, самостоятельный выбор профессии.